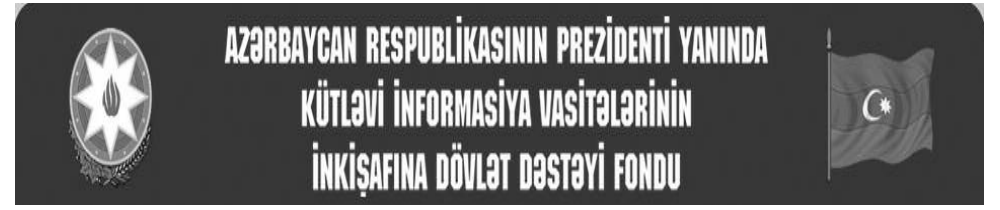

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 200 (1808) 27 oktyabr 2018-ci il

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA DÖVLƏT
DƏSTƏYİ FONDUNUN MALİYYƏ YARDIMI İLƏ

Haşiyə: 2013-cü il noyabrın 20-də Qaxda-İlisudan bir qədər yuxarıda, bir qisim adamların dediyinə görə, İlisu sultanlığının atlarının saxlandığı, bir qisim adamların dediyinə görə isə rus hərbiçilərinin İlisu hakimlərini dilə tutub tovladıqları bir yer olduğu üçün "Tovla tala" deyilən və Kürmük çayın güncixan tərəfində yerləşən səfalı bir guşədə əslən Sarıbaşdan olub, bizim bölgəmizdə xətri-hörməti, ziyalılığı və xidmətləri ilə xüsusi seçilən, 1947-ci il təvəllüdü Abdükərim Rəsul oğlu Əliyevin ad gününə yığışmışdıq. Bu qədd-qamətli, təbəssümündən işiq, səsinə isə insana qarşı hörmət və ehtilafı.

Kitabın müəllifi professor Rəsul Tahirzadə, adı isə "Sarıbaş və Sarıbaşlılar" idi.

Əlbəttə ki, hər kəsin öz yeri, öz yurdu haqqında danışmaq və xatirə söyləmək haqqı vardır. Yurda şeir qoşmaq şairlərin, dastan bağlamaq aşuqların, kitab yazmaq isə yazıçıların işi olsa da, bunu ensiklopedik səviyyədə ərsəyə gətirmək hər kəsin işi deyildir. Burada sevgi, imkan və səlahiyyət məsələləri süsüsi yer tutur... "Sarıbaş və Sarıbaşlılar" kitabını oxuyub belə bir qənaətə gəldim:

1. Bu kitabı kökləri Sarıbaşın bağrının başından su içən, su içdikcə nəsil-nəsil göyərən, ürüyüb artan, uryuk-

olan və eyni zamanda işıqlı insanlar tərəfindən dəstəklənən bir şəxs araya-ərsəyə gətirmişdir. O şəxs professor Rəsul Abbas oğlu Tahirzadədir - Sarıbaşlıdır. Bu kitabın çapını gerçəkləşdirən o işıqlı insanlar isə Abdükərim Rəsul oğlu və Rəsul Abdükərim oğlu -ata və oğul Əliyevdirlər. Onlar da Sarıbaşlılardır.

Bəri başdan etiraf edim ki, keçmiş, indiki və gələcək nəsillərə sevgi çələngi, imkan genişliyi və səlahiyyət böyüklüyü kimi bəxş edilən bu kitab mənə dərin təsir bağışladı: çünki orada Sarıbaşın tərəcə-meyi-halı, demək olar ki, bü-

adına duz salınır. Bir kəndin ki, fevral ayının 5-i, 6-sı, 7-si "Günəşin tərəcədən aşması" günü (Bax.səh.17.) adlana və o üç gün ərzində adamlar "Günəş doğmazdan əvvəl" yuxudan durub "Alagöz dağı başındakı Yellitəpədən Günəşin necə aşmasının tamaşasına" duralar, əfsunlu gündüzləriylə də insanı Yaradana şükür etməyə çağıran o kəndin səhrinə düşməmək mümkündürmü?

Bir kəndin ki, Səngər qalasının yanında bitən qocaman cökə ağacından "1941-ci ilin apreldən etibarən müharibə başlayan günə kimi, hətta, müharibə başlayandan sonra da (Bax.səh.37-38.) bir xeyli

Ora günbatandır, bura gündoğan...
Burda bulaqlar da həzin ötüşər.
Qonşu qız, ay mənə yad kimi baxan,
Asta get, səhəngin əlindən düşər!

deyə mürgülü xatirələri oymatmaq manqurtluqdan xəbər verməzmi?

Burda babalar var - dərindən-dərin,
Burda nənələr var - həzindən-həzin.
Burda gözəllər var - pərdəsi-ismət,
Varlığı sadəlik, sevgi, məhəbbət.
Burda oğullar var - ellərə dayaq,
Koroğlusayaq!

həqiqətini hər şeydən əvvəl öz - özlüyündə doğru bir səmimiyyətlə etiraf edə-edə qabağına çıxan birinci kişiyyə verilən "salam"ın ilahiliyini

"Sarıbaş və Sarıbaşlılar" ətrafında düşüncələr

ram yağan Abdükərim müəllim söhbətləri və hərəkətləri ilə bizlərə iradə, inam, sərbəstlik bəxş edirdi.

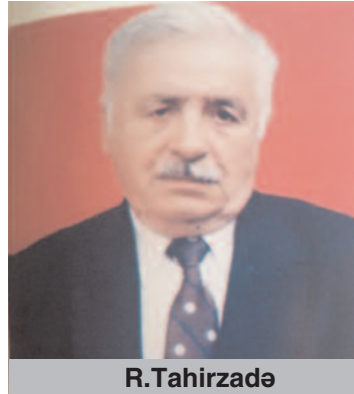
Elə ki, qısa bir gəzinti həvəsinə düşdük, onda Abdükərim müəllim mənə doğulub boya-başa çatdığı Sarıbaşda bir qədər yaxından baxmağı təklif etdi və bu mənim ürəyimdən oldu. Abdükərim müəllimin maşınında Kürmük çayın güncixan sahili boyunca, uçurumlar üzərindən burula-burula gedən yol ilə bir qədər gətdik. Yolun Kürmük çaya enişində dayanmışdıq. Buradan Sarıbaş tam olmasa da, xeyli aydın görünürdü. Başını Yamac dağına döşünə qoyub dərin düşüncələrə dalan Sarıbaşın xatirələrində uyuduğunu, üzünə gün işığı düşdükcə gülümsədiyini, üstünə buludların gölgəsi endikcə kədərliyini gördüm. Elə bil ki, Sarıbaş toylarla və yaşlarla dolu xatirələrə bükülmüşdü. O, bu görünüşü ilə xeyrin və şərin qabağında sənə gərib dayanan, zamanın verəcəyi hər hansı bir hökmü qarşılaşmağa hazır olan qəhrəmana bənzəyirdi. Sarıbaş - övladının iyini alan ana, Abdükərim müəllim - anasına can atan bala təmsalında idilər. Abdükərim müəllimin də üz-gözündə işıqlar və kölgələr gəzişirdi... Sarıbaşda əməlli-başlı baş çəkməyimizi gündəmdə saxlamaq şərti ilə məclisə yığışan dostlarımız çox da darıxmasınlar deyə geri qayıtmağı qərara aldım.

Məclisin sonunda sağollaşmış dağılışarkən Abdükərim müəllim mənə bir kitab bağış-

ladı. Kitabın müəllifi professor Rəsul Tahirzadə, adı isə "Sarıbaş və Sarıbaşlılar" idi.

2. Bu kitabı İlisuda, Qaxda, Bakıda, Tibilisidə, Sankt Peterburqda, Moskvada və sair yerlərdə olmasından asılı olmayaraq "Ləqihəngi" ("Sarıbaş") havasına köklənən, yurd-yuvası haqqında tarixin verdiyi və tarixən verilən fərmanları, sərəncamları əldə edən, yurdunun itkin düşən daşlarını və daş kitabələrini - Sarıbaş məscidinin qapısı yanında üzərində qala labirintinin cizgiləri olub, 1930-cu ildə (Bax.səh.49-50.) yoxa çıxan, Səngər qalanın divarından qoparılib, 1939-1940-cı illərdə harasa aparılan yazılı daşı, yeni yükü əylilib daşı qəribliyə düşən Sarıbaşın daşlarını yolu düşdüyü qərib ellərdə (Bax.səh.38.) axtaran, qayıdıb ağsaqqalları, ağbırçəkləri dinləyən, yaddaşını daim par-par parıldayan güzgü kimi saxlayan, təkzibolunmaz faktların ona verdiyi imkanlar əsasında sözünü demək üçün məqam gözləyən bir yurdsevər qələmə almışdır və bu məqamı ona müstəqilliyimiz vermişdir.

3. Əldə etdiyi materialları, həyatda qazandığı bilikləri bir məcraya gətirmək səlahiyyətinə gəlincə isə bu kitabı insana Tanrı tərəfindən fitri olaraq verilən müqayisə və mühakimə qabiliyyəti fonunda dərin zəkaya və ağla malik

R.Tahirzadə

tövlüyü və tamlığı ilə verilmişdir. Bu kitabda Sarıbaşın bu günə qədər bitirdikləri və itirdikləri, bir üz ağ, bir üz qara ömrünün rəngləri və naxışları öz əksini tapmışdır. Dəniz səviyyəsindən 1800 metr yüksəklikdə yerləşən Sarıbaşın gündüzlər Günəşlə, Gecələr Ay və ulduzlarla olan söhbətlərini, Baldırğan, Kəkilli (Çayın da kəkillisi olurmuş - V.As.), Bulannıx çaylarının onun qulağına gah pıçiltı, gah şırıltı, gah da hayqırtı ilə dediklərini Kürmük çayın gurulaya-gurlaya aləmə necə bəyan etdiyini də bu kitabdan öyrənmək olar.

Bir kəndin ki, dekabrın 21-dən 22-nə keçən gecəsi "Ulu gecə" (Bax.səh.17.) ola və bu "Ulu gecə" indinin özündə də bir çox ailələrdə hörmət və ehtiramla qarşıлана, o əziz axşamda bişirilən xörəklərə ruhları şad olsun deyə əcdadlarımızın adı anılmaqla duz salına, o kəndin özünün ululuğuna baş əyməmək olarmı? Axı, Təbrizdə də buna çillə gecəsi deyilir, o gecə qarqız suyu içilir, ləziz xörəklər bişirilir, yurdu qoyub gedənlərin

vaxt əməlli-başlı qan axa, nəhayət, qan ağlayan bu ağac quruya" və yaddaşlara köçə, "Kitabi-Dədə Qorqud" qəhrəmanları kimi:-Qara başım sənə qurban, ey qurumuş qaba ağac!- demədən o kəndə ayaq basmaq günaha yazılmazmı?

Bir kəndin ki, adamı hər-dən bir qonşusunun sahibsiz qalan evinin qapısı önündə otura, açılıb örtülmədiyi və ya örtülüb açılmadığı üçün xiffət çəkən qapının da könlünü almaq istəyə, o kəndin necə zərif bir ürəyə malik olduğunu görməmək korluq olmazmı? Onda

Bu mənim kəndimdir, könül, dayan, dur!
Burda yarpaqların ətrini duyum!
Küsiüb bənövşəsi, boynunu burur,
Gəl onu oxşayım, göz üstə qoyum!

deyə onun qarşısında diz çöküb torpağını öpməmək nankorluq deyilməzmi?

Bir kəndin ki, qərar tutduğu yer Yamac dağına sinəsi, qənşəri Qarşı dağ, sağ Calayer və Alagöz, solu Karal və Ağbulaq dağları, onların da hən-dəvəri Qaraqaya dağı (Bax.səh.9.) ola, hər bahar Baldırğan, Kəkilli, Bulannıx çayların (Bax.səh.18-19.) çəkdiyi nərələrdən silkələnən bir kəndi

Zirvəni qartallı, dağı dumanlı,
Göyləri hönkürən, ahlı, amanlı,
Çayları köpürən görməsəm, olmur!
Şehli lələləri dərməsəm, olmur!

deyə hayqıran bir ürəklə salamlamaq, sonra da

yaşamamaq ruhun ölümü sayılmazmı?

Bu mənim kəndimdir, könül, dayan, dur!
Çəkim ciyərimə yarpaq ətrini.
Vallah, min cənnətə dəyişdirərəm
Bu sadə torpağın torpaq ətrini.

düşüncəsi ilə Sarıbaşı ürəyinə sıxmamaq, "babam ocağı" deyilən ocağı qalamamaq və o ocağın közü ilə "babam çirağı" nı yandırmamaq hər iki dünyada bağışlanmaz günah sayılmazmı?

Prof. Rəsul Tahirzadənin "Sarıbaş və Sarıbaşlılar" kitabını oxuduqca "hər hansı bir Azərbaycan kəndinin tarixini yazmaq müəyyən mənada Qafqazın, bəzi hallarda isə Yaxın Şərqi tarixini yazmaq kimidir" qənaətinə gəldim. Sarıbaş etimologiyasına görə "tərəf" və "baş" (Bax.səh.54.) sözləri ilə (Bizim Şəkiddə Yuxarıbaş adlı məhəllənin olmasını da qeyd etmək istərdim.-V.As.) izah edən, tarixən onun İlisu və Sarıbaş üçün ortaq ocaq yeri olan "Eski kənd" in və ya "Sarvagel" in davamı kimi bizim günlərimizə qədər gəlib çatdığını göstərən prof. Rəsul Tahirzadə yazır: "Sarvageldən 2 km. şimal tərəfə köçənlər öz kəndini Sarıbaş, 4 km. cənuba köçənlər isə "Ülüs" adlandırmışlar.

(ardı gələn sayımızda)

Vaqif Aslan
AYB Şəki bölməsinin sədri
Azərbaycan Müəllimlər
İnstitutu Şəki filialının
baş müəllimi.

